

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-28>

УДК 338.4

Дмитро МАЗУР
Київський університет ринкових відносин
Олександр МАЗУР
Київський університет ринкових відносин
Галина МАЗУР
Київський університет ринкових відносин
Антоніна КОВБІЙ
Київський університет ринкових відносин

ФІНАНСОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розкрито розвиток теоретичних положень та удосконалення методичних підходів до аналізу і прогнозування фінансового стану компанії із розкриттям основних проблем, які розв'язуються за допомогою фінансового моделювання.

У статті проаналізовано використання інструментів фінансового моделювання і прогнозування, що дає можливість ефективного аналізу складних і невизначених ситуацій, які пов'язані з прийняттям стратегічних рішень, є інструментом фінансистів, який дозволяє розглядати велику кількість варіантів за сценарієм як прожити без втрати вкладених засобів.

Розкрито актуальність фінансового моделювання, коли скорочується доступність і зростає вартість зовнішнього фінансування, збільшуються ризики втрати ліквідності і стійкості бізнесу, і найважливішою умовою для його розвитку стає зростання операційної ефективності.

Фінансова модель проектів компанії дозволяє імітувати грошові потоки планової діяльності і оцінити майбутній фінансовий стан компанії, показує, звідки братимуться і на що витратимуться фінансові ресурси компанії, виступає основою для аналізу ризиків і побудовою системи ризик-менеджмент компанії, забезпечує безперервну аналітичну роботу, істотно економить час, дозволяючи уникнути розгляду неприйнятних варіантів і швидко ухвалити рішення про припинення неперспективних інвестиційних проектів.

Фінансове моделювання представляється особливо ефективним для оцінки інвестиційних проектів, оцінки і управління ризиками, прогнозування грошових потоків і динаміки фінансового стану компанії, проведення фінансових розрахунків бізнес-плану, визначення оптимальних варіантів фінансування, постановка регулярного бізнес-планування, моделювання і оцінка різних сценаріїв подальшого розвитку бізнесу, зокрема злиття і поглинання.

Ключові слова: фінансове моделювання, операційна ефективність, інвестиційні проекти, оптимальні варіанти фінансування, неперспективні інвестиційні проекти, фінансові ресурси, фінансовий стан.

Dmytro MAZUR, Alexander MAZUR,
Galina MAZUR, Antonina COWBY
Kyiv University of Market Relations

FINANCIAL MODELLING AS A TOOL FOR SOLVING THE MAIN PROBLEMS OF THE ENTERPRISE

The article describes the development of theoretical provisions and the improvement of methodological approaches to the analysis and forecasting of the financial state of the company with the disclosure of the main problems that are solved with the help of financial modelling. The article analyzes the use of financial modelling and forecasting tools, which makes it possible to effectively analyze complex and uncertain situations related to strategic decision-making, is a tool for financiers that allows considering a large number of options according to the scenario of how to live without losing invested funds.

The relevance of financial modelling is revealed when the availability and cost of external financing decreases, the risks of loss of liquidity and business stability increase, and the most important condition for its development is the increase in operational efficiency. The financial model of the company's projects allows you to simulate cash flows of planned activities and assess the company's future financial condition, shows where the company's financial resources will come from and what they will be spent on, serves as the basis for risk analysis and the construction of the company's risk management system, ensures continuous analytical work, significantly saves time, allowing to avoid consideration of unacceptable options and to quickly make a decision to terminate unpromising investment projects.

Keywords: financial modelling, operational efficiency, investment projects, optimal financing options, unpromising investment projects, financial resources, financial condition.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Необхідність оцінки та прогнозування фінансового стану викликана збитковістю та неплатоспроможністю значної кількості підприємств, незадовільною структурою їх капіталу. Реальне відображення фінансового стану підприємства ускладнюється недосконалими методичними підходами до його оцінки. Ці проблеми є актуальними для підприємств України незалежно від їх організаційно-правових форм та форм власності.

Фінансовий стан – це важлива характеристика підприємства, яка відображає результати господарської діяльності та визначає його фінансову спроможність. Результати аналізу фінансового стану дозволяють формувати відповідну фінансову політику та розробляти заходи, направлені на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Прогнозування ж фінансового стану підприємства є інструментом усунення невизначеності, яка виникає внаслідок прийняття управлінських рішень щодо мобілізації та розміщення фінансових ресурсів; дозволяє обґрунтувати доцільність фінансування та підвищити рівень ефективності управління активами підприємства; дає змогу виявити здатність підприємства до сталого функціонування у майбутньому періоді. Отже, вирішення питань, пов'язаних з удосконаленням існуючих та розробкою нових методичних підходів до аналізу і прогнозування фінансового стану підприємства, набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні та практичні аспекти аналізу і прогнозування фінансового стану підприємства глибоко досліджені у працях вітчизняних вчених: Л. Будник, І. Голяш, Н.Я. Кравчук, Я. Колісник, О.Ю. Мелих, О.В. Піскунова, В.П. Кукоба, М. Білик, І. Бланка, Є. Бойко, В. Забродського, В. Савчука, В. Сопко, О. Терещенка; та зарубіжних фахівців: Е. Альтмана, В. Артеменка, І. Балабанова, А. Белікова М. Белендера, Т. Берднікової, Л. Бернстайна, У. Бівера, С. Бріхгема, В. Хорна, Г. Давидової, О. Зайцевої, Г. Кадикова, А. Ковальової, В. Ковальова, А. Кудінової та інших.

Виділення невирішених раніше частки загальної проблеми

Проте багато положень праць вказаних дослідників носять суперечливий та дискусійний характер. Зокрема, дослідження прогнозних оцінок фінансового стану підприємств України зосереджено лише на прогнозуванні ймовірності банкрутства та бухгалтерського балансу підприємства. До цього часу не визначено об'єкт та напрями прогнозування фінансового стану, відсутні методичні підходи, які визначають послідовність прогнозування.

Формування цілей статті.

Метою статті є розвиток теоретичних положень та удосконалення методичних підходів до аналізу і прогнозування фінансового стану підприємства із розкриттям основних проблем, які розв'язуються за допомогою фінансового моделювання

Виклад основного матеріалу

В економічній літературі немає однозначного визначення поняття «фінансовий стан підприємства». У процесі дослідження було виявлено, що більшість авторів звужують це поняття, досліджуючи окремі його елементи: фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність. Нами доведено, що такий підхід призводить до викривлення змісту поняття «фінансовий стан». Запропоновано розглядати фінансовий стан підприємства як систему, що включає взаємопов'язані між собою елементи (рис. 1) [1, с.70].

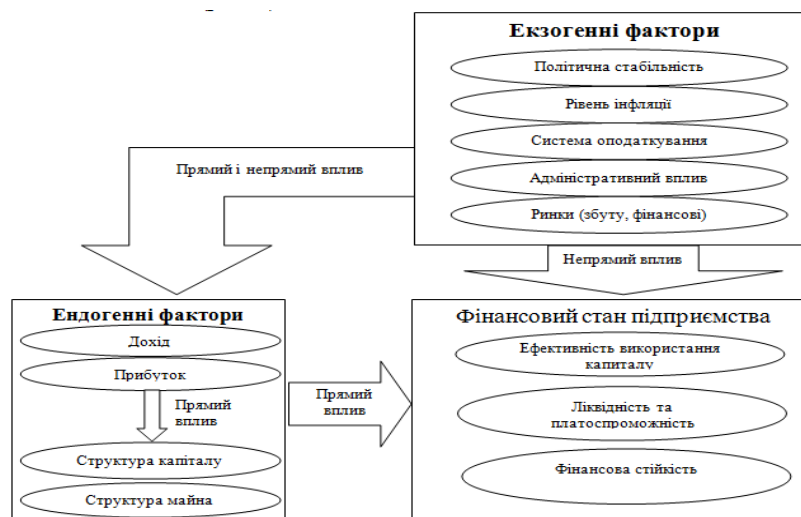

Рис. 1. Фінансовий стан як система взаємопов'язаних елементів

Фінансовому стану підприємства притаманні внутрішні протиріччя, пов'язані з найбільш ефективним розміщенням власних і позикових фінансових ресурсів для отримання максимального прибутку. Так, для забезпечення певного рівня фінансової незалежності підприємству необхідно мати достатній обсяг власного капіталу, за рахунок якого фінансуються необоротні та частина оборотних активів, що призводить до скорочення платоспроможності та зменшення рівня ліквідності. Збільшити рівень ліквідності можна шляхом

вкладення фінансових ресурсів у абсолютно ліквідні активи, що негативно впливає на ефективність використання капіталу. В свою чергу, збільшити рівень прибутковості підприємства дозволяє здійснення капітальних інвестицій за рахунок позикового капіталу, але залучення останнього негативно позначається на рівні фінансової незалежності. Таким чином, за існування низки протиріч та протилежностей, що мають місце, відбувається перехід підприємства з одного типу фінансового стану до іншого.

Фінансовий стан безпосередньо залежить від рівня доходу і прибутку підприємства, структури капіталу та активів. Ці фактори визначають рівень фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та ефективності використання капіталу. Зовнішні ж фактори прямо не впливають на фінансовий стан підприємства, але від них залежить внутрішнє середовище його функціонування [2, с.42].

Між групами фінансових показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, існує взаємозв'язок і взаємозалежність. Показники фінансової стійкості характеризують структуру капіталу та залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування та мають зв'язок з оборотністю кредиторської заборгованості, а на розмір власного капіталу впливає обсяг прибутку, отриманого у звітному періоді. Показники платоспроможності, що відображають здатність підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання, пов'язані з оборотністю оборотних коштів та кредиторської заборгованості. Така залежність вказаних груп фінансових показників та їх різне співвідношення виключає однозначну характеристику фінансового стану підприємства.

Фінансове моделювання і прогнозування дає можливість ефективного аналізу складних і невизначених ситуацій, пов'язаних з прийняттям стратегічних рішень, є інструментом фінансистів, який дозволяє розглядати велику кількість варіантів за сценарієм «що буде, якщо?» і прожити їх без втрати вкладених засобів. Прогнозування дозволяє одержати сценарій розвитку на основі аналізу поточної ситуації (ми знаємо, як зараз зростає прибуток, і маємо можливість визначити, як вона буде збільшуватися через півроку, якщо нічого не зміниться). Моделювання дозволяє вносити зміни і визначати можливі наслідки: «що буде, якщо я зроблю так», або «що буде, якщо відбудеться така-то подія» [3, с.59].

Фінансове моделювання особливо актуальне тепер, коли скорочується доступність і зростає вартість зовнішнього фінансування, збільшуються ризики втрати ліквідності і стійкості бізнесу, і найважливішою умовою для його розвитку стає зростання операційної ефективності.

Фінансова модель проектів компанії забезпечує єдине рішення таких задач: дозволяє імітувати грошові потоки планованої діяльності і оцінити майбутній фінансовий стан компанії; показує, звідки братимуться і на що витратимуться фінансові ресурси компанії; виступає основою для аналізу ризиків і побудовою системи ризик-менеджменту компанії; забезпечує безперервну аналітичну роботу, дозволяючи оперативно корегувати і вести перерахунок можливих варіантів проекту, сценаріїв розвитку бізнесу; істотно економить час, дозволяючи уникнути розгляду неприйнятних варіантів і швидко ухвалити рішення про припинення неперспективних інвестиційних проектів.

Особливо ефективним представляється фінансове моделювання для вирішення трудомістких задач, що припускають наявність великого практичного досвіду і якісної методичної основи, а саме: оцінка інвестиційних проектів, формування і перегляд інвестиційної програми; оцінка і управління ризиками; прогнозування грошових потоків і динаміки фінансового стану компанії; проведення фінансових розрахунків бізнес-плану; визначення оптимальних варіантів фінансування, його об'ємів і структури; постановка регулярного бізнес-планування і процесу ухвалення інвестиційних рішень; моделювання і оцінка різних сценаріїв подальшого розвитку бізнесу, зокрема злиття і поглинання [4, с.80].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, під прогнозуванням фінансового стану підприємства слід розуміти розробку системи науково обґрунтованих імовірнісних припущень про базові і альтернативні структурні зміни в активах та пасивах підприємства, обумовлених використанням капіталу.

В даний час в економічній літературі немає однозначного визначення поняття «фінансовий стан підприємства». Дослідивши існуючі точки зору, їх переваги та недоліки, запропоновано розглядати фінансовий стан, як складну систему, що включає взаємопов'язані елементи (ефективність використання капіталу, ліквідність та платоспроможність, фінансова стійкість), які залежать від внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування підприємства.

Дослідження сутності економічного прогнозування дозволило виокремити та визначити поняття «прогнозування фінансового стану підприємства». Це поняття розуміється як розробка системи науково-обґрунтованих імовірнісних припущень про базові й альтернативні структурні зміни в активах та пасивах підприємства, обумовлених використанням капіталу.

Вибір фінансової моделі — це вибір шляху розвитку економічного об'єкта, встановлення певної системи економічних інтересів, які лежать в основі забезпечення впливу на темпи і пропорції цього розвитку. Вибір моделі фінансових відносин залежить від багатьох чинників. Це і рівень розвитку суспільства, і характер та масштаби діяльності держави, її втручання в економіку, і тип здійснюваної нею соціальної політики, і характер міжнародної діяльності та воєнної доктрини, це й історичні традиції народу, рівень розвитку культури тощо.

Література

1. Будник Л. Теоретико-методологічні основи розвитку стратегічного аналізу / Л. Будник, І. Голяш // Галицький економічний вісник. – 2007. – № 1 (12). – С. 139–144.
2. Кравчук Н. Я. Фінансова безпека : навч.-метод. посібн. / Н. Я. Кравчук, О. Я. Колісник, О. Ю. Мелих. – Тернопіль : Вектор, 2018. – 277 с.
3. Піскунова О.В. Моделювання управлінських рішень щодо розвитку малого підприємництва : монографія / О.В. Піскунова. – К. : КНЕУ, 2018. – 334 с.
4. Кукоба В.П. Організаційне проектування підприємства : навч. посібник / В.П. Кукоба. – К. : КНЕУ, 2009. – 420 с.
5. Фінансове моделювання : опорний консп. лекц. – Тернопіль : ТНЕУ, 2019. – 82 с.
6. Фінансовий аналіз : опорний консп. лекц. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 69 с.
7. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч.-метод. компл. – Тернопіль : ТНЕУ, 2019. – 320 с.
8. Аналіз господарської діяльності : навч.-метод. компл. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 101 с.

References

1. Budnyk L. Teorytyko-metodolohichni osnovy rozvytku stratehichnoho analizu / L. Budnyk, I. Holiash // Halytskyi ekonomichnyi visnyk. – 2007. – № 1 (12). – S. 139–144.
2. Kravchuk N. Ya. Finansova bezpeka : navch.-metod. posibn. / N. Ya. Kravchuk, O. Ya. Kolisnyk, O. Yu. Melykh. – Ternopil : Vektor, 2018. – 277 s.
3. Piskunova O.V. Modeliuvannia upravlinskykh rishen shchodo rozvytku maloho pidpriemnytstva : monohrafiia / O.V. Piskunova. – K. : KNEU, 2018. – 334 s.
4. Kukoba V.P. Orhanizatsiine proektuvannia pidpriemstva : navch. posibnyk / V.P. Kukoba. – K. : KNEU, 2009. – 420 s.
5. Finansove modeliuvannia : oporny konsp. lekts. – Ternopil : TNEU, 2019. – 82 s.
6. Finansovyi analiz : oporny konsp. lekts. – Ternopil : TNEU, 2018. – 69 s.
7. Finansova diialnist subiektiv hospodariuvannia : navch.-metod. kompl. – Ternopil : TNEU, 2019. – 320 s.
8. Analiz hospodarskoi diialnosti : navch.-metod. kompl. – Ternopil : TNEU, 2018. – 101 s.